

**ỦY BAN NHÂN DÂN THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SÀI GÒN**

**Học phần
CƠ SỞ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Đề tài: “Giao lưu với văn hóa Ấn Độ: Văn hóa Chăm”

Giáo viên hướng dẫn: thầy Trần Anh Dũng
Nhóm thuyết trình: nhóm 5

Thành phố Hồ Chí Minh, tháng 11 năm 2011

GIAO LƯU VỚI ẤN ĐỘ

VĂN HÓA CHĂM

1.1 Bàlamôn giáo và ba nguồn gốc của văn hóa Chăm

Những người Ấn Độ đầu tiên đã đến Việt Nam theo đường biển từ đầu Công nguyên. Dấu vết của họ có ở Óc Eo (An Giang), ở ven biển miền trung và cả ở Luy Lâu (Bắc Ninh). Họ mang theo cả Bàlamôn giáo và Phật giáo.

Nói đến ảnh hưởng của Ấn Độ đối với văn hóa Chăm thì Bàlamôn giáo là yếu tố quan trọng nhất. Bàlamôn giáo (Brahmanism) hình thành trên cơ sở kinh Vedā do người Aryen di cư tới Ấn Độ đưa vào, là tôn giáo thờ BRAHMA nghĩa là “Đại

Hồn”. Brahma là chúa tể các vị thần, nguồn gốc của vụ trụ, thống nhất của bộ ba vị thần: Brahma (thần *Sáng tạo*), Visnu (thần *Bảo tồn*) và Siva (thần *Hủy diệt*). Sau khi phật giáo lụi tàn trên đất Ấn Độ, Bàlamôn giáo được chuyển hóa dần thành Ấn Độ giáo (Hinduism).

Kế thừa di sản phong phú của văn hóa Sa Huỳnh, văn hóa Chăm còn là sự tổng hòa của cả nguồn ảnh hưởng khu vực và bản địa.

Đặc trưng điển hình của **nguồn bản địa** là **chất dương tính trong tính cách chăm**. Bởi vì người Chăm sống trên giải đất hẹp miền Trung, giữa một bên là dãy Trường Sơn cao vút (cực dương) và bên kia là biển Đông sâu thẳm (cực âm), với khí hậu khắc nghiệt, đất đai khô cằn. Sống trong khung cảnh đó con người phải vật lộn với thiên nhiên, đã rèn luyện cho người Chăm một tính cách cứng rắn, cương nghị, thượng võ và có phần hiếu chiến.

Tuy chất dương tính có mạnh, nhưng sống trong vùng Đông Nam Á nông nghiệp, người Chăm còn kế thừa **văn hóa của khu vực** là khuynh hướng **hài hòa âm dương** có phần **thiên về âm tính**.

Thành tựu nổi bật nhất của văn hóa Chăm là bộ ba tôn giáo – kiến trúc – điêu khắc. Trong đó tôn giáo đóng vai trò quan trọng nhất, nó được vật hóa qua điêu khắc và kiến trúc.

Lễ hội Rămurval của tôn giáo Bani

1.2. Những đặc điểm của kiến trúc Chăm

Nói đến văn hóa Chăm không thể không nói tới các **tháp Chăm**, chúng có mặt khắp những nơi có người Chăm cư trú.

Về độ tinh tế“Về cấu trúc,tháp Chăm đẹp hơn các đền tháp Khmer” (B. Groslier từng nhận xét).Nghệ thuật kiến trúc Chăm cân bằng,có nhịp điệu và sáng sủa, nó tạo cho tháp Chăm một vẻ đẹp không thể bỏ qua.

Về cấu trúc quần thể, tháp Chăm có hai loại: loại thứ nhất là các **quần thể kiến trúc bộ ba** gồm ba tháp song song thờ ba vị thần Brahma, Visnu, Siva. Loại thứ hai là các **quần thể kiến trúc có một tháp trung tâm** thờ Siva và các tháp phụ vây quanh.

Tháp Chăm

Quần thể kiến trúc bộ ba Quần thể kiến trúc có một tháp trung tâm

Như vậy, qua sự phát triển của cấu trúc quần thể tháp, quá trình du nhập Bàlamôn giáo từ Ấn Độ vào Chăm-pa đã đi qua ba bước: ở Ấn Độ, Brahma được coi là chúa tể; vào Chăm-pa cả ba vị thần đều được coi trong như nhau; và dần về sau người Chăm suy tôn Siva thành chúa tể. Việc chuyển hướng này là do **chất dương tính trong tính cách bản địa**. Như thế, người Chăm đã biến Bàlamôn giáo thành **SIVA GIÁO**.

Vai trò của yếu tố bản địa còn thấy rõ qua **hình dáng** tháp. Phần lớn tháp Chăm đều có dạng **hình ngọn núi**, là biểu tượng cho thiên nhiên miền Trung trùng điệp núi non, phản ánh đúng tính **chất dương tính trong tính cách bản địa** của văn hóa Chăm. Bên cạnh đó,

ta còn bắt gặp những kiến trúc phụ có *mái cong hình thuyền* – nét đặt thù trong kiến trúc nhà cửa của cư dân Đông Nam Á. Do vậy, kiến trúc đền tháp Chăm mang đậm thêm *ảnh hưởng của văn hóa khuvực*.

VỀ chức năng, tháp Chăm mang tính chất *lăng mộ thờ vua*, ngoài ra còn để *thờ thần*, nên nội thất tháp rất chật hẹp chỉ đủ chỗ cho các

pháp sư hành lễ. Như vậy, tháp Chăm đã hòa quyện trong mình khá nhiều sáng tạo mang dấu ấn của tính cách bản địa và văn hóa nông nghiệp khuvực.

1.3. Những đặc điểm của điêu khắc Chăm

Trong tháp Chăm, vị thần được thờ phở biến nhất là thần **SIVA** và vật thờ phở biến nhất là **LINGA** (sinh thực khí nam), sinh thực khí nam và thần Siva đồng nhất với nhau là có cùng bản chất **DƯƠNG TÍNH**.

Tháp thờ thần siva

Về hình dáng, linga Chăm có ba loại:

- 1) Loại linga đơn giản nhất chỉ có một thành phần hình trụ tròn, mang đậm nét tính cách **bản địa** Chăm.

- 2) Loại linga thứ hai có cấu tạo *hai phần*: phần trên vẫn hình trụ và phần dưới là một vật thể to tròn hoặc vuông, mô phỏng bộ *chày cối*. Loại này không chỉ có chất *dương tính* mà còn có cả chất *âm tính* – dấu ấn rất rõ ràng của văn hóa nông nghiệp *khu vực*.

- 3) Loại linga thứ ba có cấu tạo *ba phần*, giống như loại thứ hai, loại này còn có thêm một đoạn hình bát giác ở giữa. Cấu trúc ba phần này phản ánh ảnh hưởng triết lý *Bàlamôn giáo* ở Ấn Độ.

Dòng dương tính và chất bản địa này không chỉ thể hiện bằng vô số tượng linga, mà còn thể hiện qua việc thờ *Siva*. Để nhấn mạnh tính cách dương tính, nhiều pho tượng *Siva* được tạc ở tư thế ngồi, tay cầm linga.

Tượng siva cầm linga

Bên cạnh dòng dương tính sục sôi với những linga, trong văn hóa Chăm còn có một dòng **ÂM TÍNH** mạnh mẽ không kém với những bầu vú căng đầy, những tượng và hình tượng mẫu thân của quê hương xứ sở. Những bầu vú căng đầy không chỉ được thể hiện trên ngực tượng các vũ nữ Chăm, chúng còn được tạc thành từng *dãy vú* trang trí bao quanh các bộ tượng.

Cho dù Ấn Độ vốn theo phụ hệ thì xã hội Chăm từ xưa đến nay vẫn là mẫu hệ. Những ảnh hưởng của Bàlamôn giáo Ấn Độ không hề thay thế nếp tôn vinh người phụ nữ – **NGƯỜI MẸ** trong truyền thống ngàn đời của người Chăm và cư dân nông nghiệp Đông Nam Á.

1.4. Sức mạnh bản địa hóa ảnh hưởng Bàlamôn giáo

Trong ba nguồn gốc của văn hóa Chăm, nguồn ảnh hưởng của Ấn Độ có vẻ nổi bật nhất về hình thức, nhưng về thực chất thì nguồn bản địa và khu vực mới giữ vai trò quan trọng. Chính vì vậy mà trên thực tế, thần Siva cùng các vị thần khác với những lí lịch Ấn Độ xa

lạ chỉ còn tồn tại trong ý nghĩ của tầng lớp tri thức và các tu sĩ Bàlamôn; đối với số đông người dân Chăm, *thần Siva, tượng Linga* , v,v..., *chỉ là hình thức*, còn **ước vọng phồn thực** và lòng *sùng kính các nữ thần địa phương, các anh hùng dân tộc* mới là

nội dung. Đạo Bàlamôn xa lạ được người Chăm biến cải thành đạo **BÀ CHĂM** gần gũi như một biến thể của nó.

(END)